

Nr 20

Utlåtande i anledning av motioner angående frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd.

Andra lagutskottet har behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I:140 av fru *Olsson, Elvy*, och fru *Nilsson* samt II:181 av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Johansson* i Växjö, i vilka hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionen anförts».

2) de likalydande motionerna I:683 av fru *Hamrin-Thorell* samt II:869 av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.*, i vilka, såvitt nu är i fråga, hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning om tilläggsjukpenning vid barnsbörd även inom den frivilliga sjukförsäkringen».

I motionerna I:683 och II:869 framställs även yrkande rörande den frivilliga yrkesskadeförsäkringen. I denna del behandlas motionerna i utlåtande 2LU 1968:21.

Motionerna

Motionerna I:140 och II:181

Motionärerna anför bl. a. följande.

En hemarbetande kvinna eller en kvinna arbetande i familjens eget företag har möjlighet att teckna frivillig tilläggsjukpenningförsäkring. Tilläggsjukpenningen utgår emellertid inte vid barnsbörd för dem som är med i den frivilliga försäkringen. Denna skillnad i förmån mellan dem som är med i den obligatoriska försäkringen och dem som har en frivillig försäkring förefaller oss omotiverad. Syftet med den frivilliga tilläggsjukpenningen för hemarbetande husmödrar eller i familjens eget företag arbetande är att ge ekonomisk ersättning vid tillfällena då deras arbetsinsatser uteblir på grund av sjukdom. Dessa kvinnor får vid barnsbörd vidkännas ett liknande inkomstbortfall som den förvärvsarbetande kvinnan även om det inte på samma sätt som beträffande den förvärvsarbetande kan mätas i pengar.

Vi är medvetna om de svårigheter som skulle följa av rätt till frivilligt tecknad tilläggsjukpenning under de 180 dagar som moderskapspenningen är hänförlig till. Med hänsyn till numera förekommande familjeplanering skulle möjligheten stå öppen att vid en lämplig tidpunkt före ett planerat havandeskap teckna försäkring för tilläggspenning för att komma i åtnjutande av tillägg till moderskapspenningen. Den belastning som ett sådant

utnyttjande skulle lägga på den frivilliga tilläggssjukpenningförsäkringen kunde medföra att den frivilliga försäkringen bleve förenad med stora kostnader.

Dessa svårigheter får inte vara avgörande för vår inställning till hemmafruarnas och i det aktuella avseendet jämförbara grupperns rätt att erhålla samma ekonomiska ersättning som förvärvsarbetande kvinnor vid inkomstbortfall i samband med barnsbörd. Hur de redovisade svårigheterna skall övervinnas bör bli föremål för skyndsamt utredning.

För att inte kostnaden för tilläggspenning vid nedkomst helt skall belasta det relativt begränsade försäkringskollektiv, som de frivilligt försäkrade utgör, bör försäkringskassorna erhålla statsbidrag med 50 % av utgifterna för tilläggspenning vid nedkomst. För att inte förmånen skall utnyttjas genom tillfälligt tecknande av frivillig försäkring bör föreskrivas att den försäkrade skall ha varit försäkrad för tilläggspenning under en oavbruten tid av ett och ett halvt år före nedkomsten eller från den tidpunkt då möjlighet förelegat för henne att vara försäkrad för tilläggssjukpenning. Övergångsvis dock från den tidpunkt då här berörda bestämmelser träder i kraft.

Motionerna I:683 och II:869 i vad avser frivillig sjukförsäkring

Motionärerna framhåller, att hemarbetande kvinnor i visst avseende är missgynnade jämfört med sådana förvärvsarbetande kvinnor, som inom den obligatoriska sjukförsäkringen är placerade i annan sjukpenningklass än den lägsta, eftersom den frivilliga sjukförsäkringen inte erbjuder tilläggssjukpenning vid ledighet för barnsbörd. Detta innebär, anför motionärerna, för husmödrarna uppenbart en avsevärd begränsning av fördelarna med den frivilliga sjukförsäkringen. Motionärerna finner sådant förhållande oberättigat med hänsyn till att den frivilliga försäkringen till största delen bekostas av den försäkrade själv. Motionärerna framför tanken på att inom den frivilliga sjukförsäkringen tillskapa valmöjlighet när det gäller den tid, under vilken tilläggssjukpenning skall utgå. De förordar en utredning om den frivilliga sjukförsäkringen i syfte att bereda hemarbetande kvinnor möjlighet att försäkra sig för tilläggssjukpenning jämväl vid barnsbörd.

Gällande bestämmelser

Kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller skulle ha varit inskriven om hon fyllt 16 år, har enligt lagen om allmän försäkring vid barnsbörd rätt till *moderskapspenning*. Moderskapspenning utgör 1 080 kr. Vid flerbörd tillkommer 540 kr. för varje barn utöver ett. Av moderskapspenningen kan den försäkrade lyfta 300 kr. före nedkomsten, dock tidigast 120 dagar före den beräknade tiden därför. Om en kvinna som har rätt till moderskapspenning skulle vara sjuk, är hon avstängd från rätt till grundsjukpenning fr. o. m. förlossningsdagen t. o. m. den tjugonionde dagen därefter.

Därest en kvinnlig försäkrad i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete, har hon enligt 3 kap. 13 § lagen om allmän försäkring rätt

till *tilläggsjukpenning*, även om sjukdom inte föreligger. En förutsättning är dock att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit placerad i sjukpenningklass nr 3 eller högre, d. v. s. haft minst 2 600 kr. i arbetsinkomst, eller skulle ha varit placerad i sådan sjukpenningklass, om hon fyllt 16 år. Tilläggsjukpenning som nu sagts utgår tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen så länge kvinnan utan avbrott avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst för 180 dagar. Fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår tilläggsjukpenning i anledning av barnsbörd endast under förutsättning att kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att ha barnet i sin vård. Barn tillägg utgår ej till sjukpenning vid barnsbörd.

I vissa fall kan enligt sjukförsäkringen försäkrade vara placerade i sjukpenningklass och sålunda berättigade till sjukpenning utan att uppfylla det generella minimivillkoret härför, nämligen en årsinkomst av förvärvsarbete om minst 1 800 kr. Detta gäller gifta kvinnor som stadigvarande sammanbor med sina män samt vissa andra därmed jämställda kvinnliga försäkrade (den s. k. *hemmafruförsäkringen*). Sådan försäkrad är placerad i sjukpenningklass nr 1, som berättigar till en sjukpenning av sex kronor om dagen.

Vid sidan av den allmänna försäkringen finns för kvinnor, som tillhör hemmafruförsäkringen eller skulle ha tillhört denna, om inte deras inkomster utgjort hinder därför, samt för vissa studerande en *frivillig sjukpenningförsäkring*. Bestämmelserna härom återfinns i *lagen om allmän försäkring* och i *kungörelsen om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa*. Beträffande den frivilliga sjukpenningförsäkringen gäller, såvitt avser personer tillhörande hemmafruförsäkringen, i huvudsak följande. Försäkring kan ske för sjukpenningtillägg om lägst en krona och högst nio kronor för dag. Den sammanlagda sjukpenningen på grund av den allmänna och frivilliga försäkringen får dock icke överstiga femton kronor om dagen. Den frivilliga sjukförsäkringen utfaller endast vid sjukdom och således ej i samband med barnsbörd.

Frivillig försäkring för hemmafruar kan tecknas med 3, 18, 33 eller 93 dagars karenstid. Försäkrad, som är placerad i sjukpenningklass nr 1 eller nr 2, äger välja även försäkring utan karenstid. Viss möjlighet finns till kollektiv anslutning av medlemmar i en sammanslutning. Avgifterna för den frivilliga försäkringen erlägges direkt till vederbörande försäkringskassa. Till försäkringen utgår statsbidrag med 20 procent av kassans utgifter för sjukpenningtillägg.

Historik

Frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd har vid ett flertal tillfällen och senast år 1967 varit föremål för riksdagens behandling. Be-

träffande behandlingen före år 1967 hänvisas till *andra lagutskottets utlåtande nr 6 år 1967*.

Frågan väcktes sistnämnda år genom motioner av samma innehåll som förevarande motioner I:140 och II:181. I sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 6* anförde utskottet bland annat följande.

I samband med att riktlinjerna för den nuvarande moderskapshjälpen drogs upp undersökte socialförsäkringsutredningen ingående möjligheten att låta den frivilliga sjukpenningförsäkringen utfalla även i samband med barnsbörd. Tanken avvisades av utredningen och sedermera av riksdagen med hänsyn till de stora avgiftshöjningar en sådan ordning skulle medföra och med hänvisning till att anslutningen till den frivilliga försäkringen av dem som endast var intresserade av sjukförmånerna skulle hämmas. År 1962 väcktes i samband med införandet av lagen om allmän försäkring motioner av ungefär samma innebörd som de förevarande. Andra lagutskottet avstyrkte motionerna med hänvisning bl. a. till att det från varken principiella eller statsfinansiella synpunkter var motiverat att för finansiering av en frivillig försäkring anlita statsmedel i sådan omfattning som motionärerna förordat.

Vid 1965 och 1966 års riksdagar hade riksdagen i anledning av motioner att på nytt ta ställning till frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd. Båda åren avslogs motionerna under hänvisning till 1962 års beslut. Enligt utskottets mening är de skäl, som år 1962 anfördes i frågan, alltjämt bärande.

Utskottet

Förevarande motioner behandlar förmånerna enligt lagen om allmän försäkring i samband med barnsbörd.

Enligt lagen om allmän försäkring erhåller kvinnlig försäkrad i samband med barnsbörd moderskapspenning med 1 080 kr. Vid flerbörd tillkommer 540 kr. för varje barn utöver ett. Kvinna som i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete har dessutom rätt till tilläggsjukpenning under förutsättning att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit placerad i lägst sjukpenningklass nr 3, d.v.s. i princip haft minst 2 600 kr. i årlig arbetsinkomst. Kvinna som gemensamt med sin make driver en verksamhet kan tillhöra den obligatoriska försäkringen för tilläggsjukpenning, varvid klassplacering sker med ledning av hennes arbetsinsats i verksamheten. Sådana hemarbetande kvinnor, som saknar arbetsinkomst eller har endast obetydlig sådan, är berättigade enbart till grundsjukpenning om sex kronor per dag. De kan därutöver genom den frivilliga sjukförsäkringen försäkra sig så att den sammanlagda sjukpenningen per dag uppgår till högst 15 kr. Denna försäkring utfaller ej i samband med barnsbörd. Staten bidrager till den frivilliga försäkringen med 20 procent av utgifterna för denna.

I motionerna I:140 och II:181 begäres skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd för »hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag». Med hänsyn till de höga kostnader en sådan försäkring skulle dra föreslår motionärerna att statsbidrag skall utgå med 50 procent. I motionerna I:683 och II:869 hemställs om utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd.

I samband med att riktlinjerna för den nuvarande moderskapshjälpen drogs upp undersökte socialförsäkringsutredningen ingående möjligheten att låta den frivilliga sjukpenningförsäkringen utfalla även i samband med barnsbörd. Tanken avvisades av utredningen och sedermera av riksdagen med hänsyn till de stora avgiftshöjningar en sådan ordning skulle medföra och med hänvisning till att anslutningen till den frivilliga försäkringen av dem som endast var intresserade av sjukförmånerna skulle hämmas. År 1962 väcktes i samband med införandet av lagen om allmän försäkring motioner av ungefär samma innebörd som de förevarande. Andra lagutskottet avstyrkte motionerna med hänvisning bl.a. till att det från varken principiella eller statsfinansiella synpunkter var motiverat att för finansiering av en frivillig försäkring anlita statsmedel i sådan omfattning som motionärerna förordat.

Vid 1965, 1966 och 1967 års riksdagar hade riksdagen i anledning av motioner att på nytt ta ställning till frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd. Samtliga dessa år avslogs motionerna under hänvisning till 1962 års beslut. Enligt utskottets mening är de skäl, som år 1962 anfördes i frågan, alltjämt bärande. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, nämligen

a) motionerna I:140 och II:181 samt

b) motionerna I:683 och II:869, såvitt nu är i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 mars 1968

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Carlqvist (s), herrar Lars Larsson (s), Hübinette (h), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Eric Carlsson (cp), Dahlberg (s), Edström (fp) och Wanhainen (s)*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Lundberg (s), fröken Wetterström (h), fröken Sandell (s), herrar Johansson i Södertälje (s), Fredriksson (s), Gomér (cp) och Jonsson (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Gomér* (cp) och *Jonsson* (fp), vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på sid. 5 med orden »I samband med» och slutar på samma sida med orden »frågan alltjämt bärande» bort ersättas med text av följande lydelse:

»De i förevarande motioner aktualiserade frågorna var föremål för behandling i samband med att riktlinjerna för den nuvarande moderskaps-hjälpen drogs upp. Eftersom någon lösning då inte kunde åstadkommas av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag anser utskottet det i motionerna framförda utredningskravet vara berättigat.

Den skillnad i förmån som föreligger mellan dem som är med i den obligatoriska försäkringen och den frivilliga är omotiverad. Den frivilliga tilläggsjukpenningen skall ge hemarbetande kvinnor eller kvinnor sysselsätta i familjens eget företag ekonomisk ersättning då de på grund av sjukdom inte kan fullgöra sin arbetsinsats. Sådan ekonomisk ersättning är motiverad vid barnsörd.

De svårigheter som föreligger vid konstruerandet av ett i motionerna krävt system bör inte utgöra hinder för att en utredning av frågan företages. En sådan bör därför skyndsamt ske varvid även de i motionerna berörda finansieringsproblemen bör behandlas.»

dels att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till förevarande motioner, nämligen

a) motionerna I:140 och II:181 samt

b) motionerna I:683 och II:869, såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.»